

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ ВА
ҚОНУНЛАРИДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ
ЭРКИНЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТДАН КАФОЛАТЛАНИШИ**

Шодмонов Октябр Алимжон угли

Тошкент давлат транспорт университети

Иктисодиёт факултети 2-курс Ю-3 гуруҳ

талабаси

Почта манзили: bratbuva@gmail.com

Телефон рақами: +998 90 538 53 88

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигини қулга киритиши туфайли фуқароларимизнинг дунёкараши, тафаккури, ҳуқуқий онги ва маданиятида туб ўзгаришлар юз берди. Ўзбекистонда демократик жамият қурилиши жараёнларининг ҳуқуқий асоси, устувор мақсадлари, тамойиллари, инсон ҳуқуқ ва эркинликлари Конституциямизда яққол ўз ифодасини топди.

Бугун Ўзбекистонда бошқарувни либераллаштириш давлат ва жамиятни модернизация қилиш, иктисодиётни эркинлаштириш, адолатли фуқаролик жамиятини ривожлантириш жараёни ҳамда оммавий ахборот воситалари фаолиятини янада эркинлаштириш соҳасида ислохотлар давом этмоқда. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг XV боби Оммавий ахборот воситаларига бағишланиб, унинг 67-моддасида «Оммавий ахборот воситалари эркиндир ва қонунга мувофиқ ишлайди. Улар ахборотнинг тугрилиги учун белгиланган тартибда жавобгардирлар. «Цензурага йул қуйилмайди» деб аниқ кўрсатиб ўтилган.

Ҳар қандай жамиятда ахборот ҳамиша мамлакат тараққиётининг қузғуси кишиларнинг онги, дунёкараши, сиёсий савиясининг шаклланишида асосий восита бўлиб хизмат қилиб келган. Бу ҳолат, айниқса шиддатли суръатлар билан ўзгариб бораётган бугунги глобаллашув замонида ҳар қачонгидан кўра кенг тармоқ ези, бинобарин, ҳаётимизнинг бирорта соҳасини оммавий ахборот воситаларсиз тасаввур қилиб бўлмайди.

Сўз ва матбуот эркинлиги, унинг кенг ошқоралиги, ислохотларнинг очиклигини таъминлайдиган демократик принципларни ҳаётга жорий этиш том маънода демократияни таъминлайди. Асосий қонуниимизнинг 29- моддасида «Ҳар ким фикрлаш, сўз ва эътикод эркинлиги ҳуқуқига эга. Ҳар ким ўзи истаган ахборотни излаш, олиш ва тарқатиш ҳуқуқига ега конституции тузумга қарши қаратилган ахборот ва қонун билан белгиланган бошқа чекловлар бундан мустаснодир, деб қурсатиб ўтилган.

Мамлакатимизда оммавий ахборот воситалари соҳасида олиб борилаётган давлат сиёсатининг қонунлар ердамида мустаҳкамланиши оммавий ахборот воситалари фаолияти эркинлиги мустақиллигини амалда таъминлаш, улар фаолиятини тартибга солишчи ҳуқуқни ривожлантиришга қаратилмоқда. Мамлакат оммавий ахборотни демократлаштиришнинг ҳуқуқий асослари булган «Оммавий ахборот воситалари тугрисида»ги, «Журналистлик фаолиятини ҳимоя тугрисида»ги, «Ахборот эркинлиги принциплари тугрисида»ги қонунлар қабул қилинди.

Бугунги кунда мамлакатимизда 1400 га яқин оммавий ахборот воситаси, жумладан 4 та ахборот агентлиги, 700 га яқин газета. 300 га яқин журнал, 100 га яқин телерадиоканал, 300 дан ортиқ веб-сайт фаолият юритмоқда Интернетдан фойдаланувчилар сони 10 миллион кишидан ортиб ёки мамлакатимиз аҳолисининг учдан бир қисмини ташкил этмоқда. Уяли алоқа тизимидан фойдаланувчилар сони эса қарийб 20 миллион кишини ташкил этади. Бу рақамлар ўз-ўзидан ахборотнинг нақадар тез тарқалишини таъминлашнинг муҳим воситалари ҳисобланади.

Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида белгиланганидек. Ўзбекистон Республикасидаги кенг қамровли ислохотларнинг бош вазифаси фуқароларининг ахборот соҳасидаги эркинлиги ва ҳуқуқларини, ахборот ва ўз гоёларини олиш, тарқатишга бўлган эркинликлари, ҳуқуқларини таъминлашдан иборат. Оммавий ахборот воситалари соҳасида олиб борилаётган давлат сиёсатининг қонунлар ердамида мустаҳкамланиши оммавий ахборот воситалари фаолияти эркинлиги ва мустақиллигини амалда уларнинг том маънода тўртинчи ҳокимият сифатида шаклланиши учун етарли ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Дарҳақиқат, 2014 йилда қабул қилинган «Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклиги тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни давлат ҳокимияти вакиллик органлари фаолиятининг очиклига ҳамда уларнинг оммавий ахборот воситалари билан ўзаро ҳамкорлиги ишга мустаҳкам ҳуқуқий асос яратди. Чунки ушбу қонунда жисмоний ва юридик шахсларининг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг фаолияти тўғрисидаги ахборотни олишга оид ҳуқуқлари қафолатлари кенгайтирилди.

Қонуннинг муҳим жиҳати шундан иборатки, унда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг ҳамда мансабдор шахсларнинг қабул қиланаётган қарорлар учун масъулияти оширилди ҳамда улар фаолияти тўғрисидаги ахборотни тарқатиш тартиби белгиланди. Мазкур қонунни ишлаб чиқишда ривожланган демократик давлатларнинг ушбу соҳадаги қонун ҳужжатлари батафсил ўрганилиб, улар миллий қонунчилигимиз билан қиёсий таҳлил этилди.

Айниқса, бу борада Буюк Британиянинг «Ахборот эркинлиги тугрисидаги АҚШнинг «Хукуматнинг очиклиги тугрисидаги, Франциянинг фукароларнинг давлат органлари билан муносабатлари тўғрисидаги Жанубий Кореанинг «Давлат хокимияти органлари тамонидан ахборотни очиш тугрисидаги, Россиянинг «Давлат хокимияти органлари фаолиятининг ОАВда ёритилиши тугрисидаги Естониянинг Давлат ахбороти тугрисидаги қонунлари шулар жумласидандир. Мамлакатимизда Давлат хокимияти ва бошқарув органлари фаолияти очилишининг асосий принциплари белгилаб борилди. Улар куйидагилардан иборат:

-Улар тамонидан такдим етладиган ахборотдан хамманинг фойдаланиши мумкинлиги унинг уз вақтида берилиши ва ишончилиги;

-улар фаолиятининг ошқоралиги ва шаффофлиги;

-Давлат хокимияти ва бошқаруви органларининг фаолияти тугрисидаги ахборотни олиш ва таркатиш еркинлиги.

Давлат хокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти тўғрисида ахборот такдим этишда фукароларнинг ўз шаъни ва кадр-кимматини тажовузлардан, ўз шахсий хаётига аралашувлардан химоя қилишга бўлган хуқуқлари ва қонуний манфаатларига, шунингдек фукаролар ва юридик шахсларнинг ўз ишчанлик обрусни химоя қилишга бўлган хуқуқларига риоя этиш.

Қонуннинг ахамиятга молик жихатлардан яна бири унда давлат хокимияти ва бошқаруви органлари ахборот хизматининг мақоми аниқ белгилаб қўйилди. Қонуннинг 10-моддасига асосан давлат хокимияти ва органларининг ўз фаолияти тугрисидаги ахборотни тайёрлаш ҳамда таркатиш вазифаларини бажарувчи, шунингдек, оммавий ахборот воситалари ва жамоатчилик билан хамкорликни таъминловчи таркибий бўлинмаси ёхуд ушбу вазифаларни бажариш зиммасига юклатилган шахс ушбу органларнинг ахборот хизматидир.

Ахборот хизмати оммавий тадбирлари ташкил этиш, ахборот хабарларини (пресс-релизлар, бюллетенлар ва хоказоларни) таркатиш шунингдек, давлат хокимияти ва бошқаруви органларининг расмий веб-сайтида уларнинг фаолияти тугрисидаги ахборотни жойлаштириш ва янгилаб бориш йўли билан давлат хокимияти ва бошқаруви органларининг фаолиятини оммавий ахборот воситаларида ёритиш чора-тадбирларини куради.

Эътиборли томони шундаки, мазкур қонунда ахборотдан фойдаланувчиларнинг сўровларини давлат хокимияти ва бошқаруви органлари тамонидан куриб чиқишнинг аниқ муддатлари белгиланди.

Хусусан, ахборотдан фойдаланувчининг сўрови рўйхатдан ўтказган қонундан эътиборан қўпи билан ўн беш қунлик муддатда қўриб чиқилиши, оммавий ахборот воситасининг давлат хокимияти ва бошқаруви органларининг фаолияти тўғрисида ахборот олишга доир, шунингдек мансабдор шахсларни

интервьюсини ташкил этиш тугрисидаги сурови купи билан етти кунлик муддатда кўриб чиқиш жихатдан мустахкамланди. Шу боис конун оммавий ахборот воситалари ходимлари ҳамда давлат органлари ўртасида якин ҳамкорликни урнатиш, журналистлар томонидан ахборотлар олиш, туплаш таркатиш масалаларида на такомиллаштиришга, фукароларни давлат конунчилиги Хокимияти механизмларини ва бошқаруви органларининг фаолияти тўғрисида холис, тезкор ва янада тўлиқ хабардор қилишга, давлат органлари ахборот хизматлари, фаолиятининг фаоллаштиришга, давлат медиа-тузилмалари органлари фаолияти устидан жамоатчилик назоратини амалга оширишга хизмат қилади.

Қонуннинг ижтимоий аҳамияти ундаги барча нормалар аҳолининг ижтимоий ҳимояга ва қўллаб-қувватлашга еhtiёжмант катлами манфаатларига хизмат қилиши, уларнинг конституциявий ҳуқуқ ва мажбуриятлари қарор топишини таъминлашда яққол намоён бўлади. Хусусан, давлат хокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти тугрисида ахборот олиш ҳамда таркатиш қафолатлари яратилганлиги жамиятда кечаётган демократик жараёнлар, ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий соҳаларда олиб борилаётган ислохотлардан фукароларнинг тулик хабардорлигини таъминлайди.

Бугунги кунда матбуот соҳасида миқдор узғаришлари билан бирга, миллий сифат ўзғаришлари ҳам юз бермоқда. Газета ва журналлар, радио-телеканалларнинг мазмун моҳияти, мавзу доираси замон талабларига мос бўлиб, журналистларнинг дунёқараши, билим, тажрибаси, касб маҳорати юксалиб бораётгани айни ҳақиқатдир. Оммавий ахборот воситаларининг энг муҳим вазифаси мамлакатимизда олиб борилаётган ички ва ташқи сиёсатни атрофимизда содир бўлаётган воқеаларга нисбатан фикрлар, қарашлар ранг-баранглиги, жамиятимизни янада эркинлаштириш мақсадларидан келиб чиққан ҳолда, холисона ёритишдан иборат.

Истиклол йилларида янги ижтимоий муносабатларнинг самарали ҳуқуқий механизмини яратишга алоҳида эътибор қаратилди. Оммавий ахборот воситалари фуқаролик жамиятини шакллантириш ва ҳуқуқий демократик давлат қуришнинг муҳим институтига айланди. Ушбу соҳадаги давлат сиёсати Ўзбекистон Республикаси Конституциясида мустахкамлаб қуйилган сўз эркинлиги принциплари ва фукароларнинг ахборот олиш ҳуқуқини изчиллик билан тулик амалга оширишга қаратилди.

Оммавий ахборот воситалари фаолиятини тартибга солиш, уларни эркинлаштириш ва қўллаб-қувватлаш бўйича халқаро нормаларга тулик мос келадиган, демократлаштириш ҳамда модернизация қилиш, ижтимоий-сиёсий ва социал-иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш жараёнида иштирок этишнинг

хукукий кафолатларини таъминлайдиган мустахкам конунчилик базаси яратилди.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси.. -Т. «Ўзбекистон». 2014. 12, 22-бетлар
2. Ислом Каримов. Она юртимиз бахту иқболи ва буюк келажаги йўлида хизмат килиш -энг олий саодатдир. -Т. «Ўзбекистон, 2015.
3. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фукаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси». -Т. «Ўзбекистон», 2010.
4. Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига шарх. -Т. «Ўзбекистон», 2008,